

4) आदिवासीयांचा विकास :-

भारताने हा विविधतेने नटलेला देश असून भारतात अनेक जातीधर्माचे लोक राहतात. परंतु समान संस्कृती समान भाषा व समान भूप्रदेशात राहणारा समूह म्हणून आदिवासी समुदायाला ओळखले जाते. भारताची खरी संस्कृती टिकवून देण्यासाठी आदिवासी समुदायाचे थुप मोठे योगदान आहे. या समुदायाचे महत्त्व जनतेला कळावे म्हणून 9 ऑगस्ट हा दिवस जागतिक आदिवासी दिन म्हणून सजरा केला जातो.

* व्याख्या -

1) समान भूप्रदेशात राहणारा समान भाषा कोळणारा लोकसंख्येने कमी असणाऱ्या समुदायास आदिवासी समुदाय म्हणतात.

* स्वरूप -

भारतातील व महाराष्ट्रातील आदिवासी 2001 च्या जनगणनेच्या नुसार आज भारताने आदिवासी समुदायाची एकूण लोकसंख्येच्या 8.2% असून 2011 च्या जनगणनेनुसार 8.6% 2011 नुसार महाराष्ट्रात 8.9% इतकी एकूण लोकसंख्येचे प्रमाण आहे.

भारतात सर्वाधिक आदिवासी समजातील 62 ओडिसा राज्यात असून एकही आदिवासी समुदाय वसलेले राज्य म्हणून पंजाब व हरियाणा ओळखले जाताना भारतात सर्वात आदिवासी जमातीचे सर्वात जास्त प्रमाण पुढील राज्यात आहे.

- १) महाराष्ट्र
- २) महाराष्ट्र
- ३) राज्यस्थान
- ४) बुजरान
- ५) ओडीसा

महाराष्ट्राचा विचार करता खुसवानीला महाराष्ट्राने
सर्वाधिक धुळे हा जिल्हा आदिवास्याचा जिल्हा
ओळखले धुळे पासून नंदुरवार हा जिल्हा केला
मुळे नंदुरवार मधील एकूण लोकसंख्येपेक्षा 70%
लोकसंख्या एकूण या जिल्ह्यात आहे.

* समस्या :-

- १) दारिद्र्य
- २) व्यसनविनना
- ३) कुपोषण
- ४) विस्थापन
- ५) जंगलतोड
- ६) शेतीची समस्या
- ७) वेयविगारी
- ८) रोजगाराची संधी
- ९) भ्रष्टान (निरक्षरता)
- १०) आरोग्य विषयक अभाव
- ११) मोठा व काळ महत्पुढे
- १२) शासनाने सुविधांचा अभाव.

* केंद्र व राज्य शासनानेचा उपयोजना :-

- १) जागतिक जागतीक आदिवासी दिन
केंद्र राज्य पुणे व वर्षी १ ऑगस्ट
हा दिवस जागतीक आदिवासी दिन म्हणून
साजरा केला.

२) राष्ट्रीय अनुसूचीत जमाती आयोग —
 केंद्र सरकारने १९७८ मध्ये वैधानिक संस्था
 म्हणून स्थापना १९९० मध्ये ६५ व्या घटना
 दुरुस्तीनुसार या आयोगास घटनात्मक दर्जा
 देण्यात आला. तर २००३-व्या ८९ व्या घटना
 दुरुस्तीनुसार अजाती-जमाती आयोग वेगळा
 करून ३३८ A मध्ये स्वतंत्र जमाती आयोग
 स्थापन ज्या आयोगात १ अध्यक्ष / १ उपाध्यक्ष
 ३ सदस्य / यांची संवर्धनीय ३ वर्षासाठी नेमणूक
 करतात.

पूर्णनियुक्तीसाठी पात्र असतात. हा आयोग
 आदिवासी विकास सप्ताह केंद्र सरकार २०१५
 पासून १३ ते १८ फेब्रुवारी या कालावधीत
 आदिवासी सप्ताह साजरा केला.

३) विकासादी घटनेसाठी तरतुदी —

कलम - १५	कलम - २३	कलम २५५	कलम २५३A	कलम २५२
कलम - १६	कलम - ५६	कलम २५३D	कलम २३०	कलम २३८A

कलम - ३५२

कलम - ३६६

केंद्र सरकारने १९९९ मध्ये आदिवासी
 विकासमंत्रालयाची स्थापना करून त्यांच्या विकासासाठी
 विशेष तरतुदीची सोय करून दिली.

४) राजीव गांधी योजना : —

केंद्र सरकारने आदिवासी समुदायातील
 उच्च शिक्षण देता येता म्हणून ही योजना
 सुरू केली. २००५ - ६ पासून.

उच्च शिक्षणासाठी योजना लागू

५) धान्य पोष पोष योजना — PHV - MFI

१९९५ मध्ये गरीब लोकांना मोफत दान्य देण्याच्या उद्देशाने धान्यकोष योजना १९९५ सुरू केले.

५-१० रु देवून मोफत दान्य उपलब्ध केले.

६) आदि विकास महामंडळ — स्थापना — राज्य सरकारने १९७२ मध्ये आदि विकासांची महामंडळाची स्थापना करून या मंडळातर्फे २७५ संस्था आदि विकासासाठी कार्य करताना.

७) आवडी योजना — २००५ आदि सर राज्य सरकारने २००५ आदि आवकाश्या जात्यापासून मुक्त करण्यासाठी ही योजना.

दोन व्यक्तींसाठी २००० तर ४ पेक्षा जास्त व्यक्तींसाठी ४ हजार इतके रुपये अनुदान देवून ही योजना सुरू केली.

८) पेसा कायदा — १९९६ भारत सरकारने आदि, रुकी, परंपरा, धार्मिक परंपरा इतर सर्व विधीयें संरक्षणासाठी ही योजना सुरू केली.

९) ग्राम मंगला योजना — एना हावे जिल्ह्यातील लहान मुलांच्या पूर्ण प्राथमिक शिक्षणासाठी ही योजना राबवली. १९८२ साली अनुनाई बाघ यांनी ही संस्था एना या

गावान् सुरू केली जी महाराष्ट्रान् प्रभावीपणे
शेखवली जाने.

10] लोकविशदारी प्रकल्प :- 1973 स्थापना

गडचिरोली जि - नामरागड, हेमलकसा, या
गावी हा प्रकल्प सुरू केला. याचा आमटे,
मंदाकिनी आमटे स्वतः जबाबदारी घेवून शेकडा
हेमलकसा येथे हा प्रकल्प काम करतो.
व्यावसाय, शिक्षण, उद्योग, राहणीमान, उचावणे
अन्त्यां महत्वाचे योगदान दिले आहे.

11] सर्व संघना :-

संस्थापक अध्यक्ष वेंग - शाणी वेंग, यांनी सुरू
केली. असून या सर्व नावाच्या संघनेस आरोग्य
विषयक डॉक्टर, नर्स, मोफत उपचार, मेडिकल या
सर्व सुविधा उपलब्ध केल्या.

12] वस्ती शाळा - 2000

13] महान्मा फुले - 2002

14] निवासी शाळा - 2001

15] शिवधवती सोय